

УДК 347.2

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2026.1.43>**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ****Лоянич Антон Олегович,**

orcid.org/0009-0005-1885-7373

аспірант кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Статтю розглядається питання можливості штучного інтелекту, а саме: великих мовних моделей та генеративних моделей у їхньому сучасному вираженні (далі – штучний інтелект), бути суб'єктом права інтелектуальної власності. Актуальність теми зумовлена зростаючим обсягом застосування штучного інтелекту у різних сферах суспільних відносин та його участю у створенні об'єктів права інтелектуальної власності. Встановлено, що, незважаючи на здатність штучного інтелекту до створення об'єктів права інтелектуальної власності, чинне законодавство України не передбачає надання йому правового статусу суб'єкта права інтелектуальної власності. Проаналізовано чинне законодавство України і встановлено, що, попри роль штучного інтелекту у створенні об'єктів права інтелектуальної власності, відповідні права виникають виключно у розробника програми (штучного інтелекту) або користувача штучного інтелекту. Наслідком цього є визнання результатів, створених штучним інтелектом, об'єктами права інтелектуальної власності без визнання ролі штучного інтелекту у такому створенні. Питання потенційної правосуб'єктності досліджується з урахуванням функціональних характеристик штучного інтелекту та їх порівнянням із характеристиками, що властиві фізичним особам. Для порівняння штучного інтелекту та фізичної особи у здатності бути суб'єктом права інтелектуальної власності проаналізовано властивості та принципи функціонування штучного інтелекту у його технічному вимірі на основі публікацій, що присвячені технічним аспектам його роботи та навчання. Встановлено, що штучний інтелект діє на підставі алгоритмічного характеру процесів, які базуються на заданих параметрах та вхідних даних. Доведено, що алгоритмічний характер процесів, які здійснюються штучним інтелектом, свідчить про відсутність власної волі та усвідомлення значення дій. У результаті дослідження встановлено, що на сучасному етапі штучний інтелект не володіє характеристиками та властивостями, які необхідні для визнання його суб'єктом права інтелектуальної власності. Встановлено, зокрема, що відсутність власної волі та усвідомлення дій унеможливує самостійне здійснення та несення прав і обов'язків, що є необхідною передумовою правосуб'єктності. Зроблено висновок про відсутність підстав і доцільності для надання штучному інтелекту правового статусу суб'єкта права інтелектуальної власності.

Ключові слова: штучний інтелект, суб'єкт права інтелектуальної власності, велика мовна модель, генеративна модель.

Loianych Anton. Artificial intelligence as a subject of intellectual property rights

The article examines the possibility of recognising artificial intelligence, namely large language models and generative models in their current form (hereinafter referred to as "artificial intelligence"), as a subject of intellectual property law. The relevance of the topic is determined by the increasing volume of the use of artificial intelligence in various spheres of social relations and its involvement in the creation of objects of intellectual property law. It is established that, despite the ability of artificial intelligence to create objects of intellectual property law, the current legislation of Ukraine does not provide for granting it the legal status of a subject of intellectual property law. The current legislation of Ukraine is analysed, and it is established that, notwithstanding the role of artificial intelligence in the creation of objects of intellectual property law, the relevant rights arise exclusively in the developer of the program (artificial intelligence) or in the user of artificial intelligence. As a consequence, the results created

by artificial intelligence are recognised as objects of intellectual property law without recognising the role of artificial intelligence in such creation. The issue of potential legal personality is examined with due regard to the functional characteristics of artificial intelligence and their comparison with the characteristics inherent in natural persons. For the purpose of comparing artificial intelligence and a natural person in their capacity to be a subject of intellectual property law, the properties and principles of the functioning of artificial intelligence in its technical dimension are analysed on the basis of scholarly publications devoted to the technical aspects of its operation and training. It is established that artificial intelligence operates on the basis of the algorithmic nature of processes grounded in predefined parameters and input data. It is demonstrated that the algorithmic nature of the processes performed by artificial intelligence indicates the absence of autonomous will and conscious understanding of the significance of actions. As a result of the study, it is established that, at the present stage, artificial intelligence does not possess the properties necessary for recognising it as a subject of intellectual property law. In particular, it is established that the absence of autonomous will and conscious awareness of actions renders impossible the independent exercise and bearing of rights and obligations, which constitutes a necessary prerequisite of legal personality. It is concluded that there are no grounds or expediency for granting artificial intelligence the legal status of a subject of intellectual property law.

Key words: artificial intelligence, subject of intellectual property rights, large language model, generative model.

Постановка проблеми. Останні роки штучний інтелект, захоплює більше уваги суспільства та збільшує свою частку залученості у багатьох сферах як і людського життя, так і економіки. Регулярно розгортаються більші розвинені та досконалі версії певних рішень, що використовують штучний інтелект. Нові версії штучного інтелекту від різних розробників демонструють нам вже кращі й кращі результати, будь то більш обґрунтовані та точні відповіді, правдоподібні зображувальні об'єкти, відео, тощо.

Це все, так само як і їхній стрімкий розвиток, що має місце останнє десятиліття, продовжує нагадувати професійним спільнотам про зростаючу актуальність питання штучного інтелекту у різних сферах людського буття, зокрема й у юридичній площині щодо ролі штучного інтелекту у створенні певних об'єктів, що можуть бути об'єктами права інтелектуальної власності, та об'єктами авторського права зокрема.

Так, створення певних об'єктів за допомогою штучного інтелекту породжує питання щодо суб'єкта авторського права відносно таких об'єктів, яке не є вирішеним у достатній мірі, аби вважати таке рішення повністю вичерпним для потреб всіх учасників відносин.

Актуальність, теми полягає у недостатній визначеності питання здатності бути, та головне, доцільності надання

«штучному інтелекту» правового статусу суб'єкта права інтелектуальної власності та авторського права зокрема, а також, певну суперечливість у підходах щодо визнання участі штучного інтелекту у творенні об'єктів.

Мета дослідження. Метою цієї статті є дослідження властивостей штучного інтелекту у тому вигляді, який ми маємо на сьогодні, а саме - великі мовні моделі, генеративні моделі та трансформери, через призму здатності бути суб'єктом прав інтелектуальної власності та потреби у наданні такого правового статусу. Визначення властивостей, а саме того, як здійснюється процес та створюється (генерується) певний об'єкт, є важливим, якщо не вирішальним, коли йде мова про здатність бути суб'єктом та надання такого правового статусу.

Стан опрацювання проблематики. На сьогодні, серед інших, питанням штучного інтелекту у праві інтелектуальної власності досліджується такими науковцями, як Бисага Ю.М., Белов Д.М., Забровський В.В. Клаудіо Новеллі, Федеріко Казоларі, Філіпп Гаккер, Джорджо Спедікато, Лучано Флоріді, Сільва Антоніо, Даля Перкумене та Сімона Врублевичюте. У своїх роботах зазначені науковці досліджують вплив штучного інтелекту на право інтелектуальної власності та виклики, які постають перед законодавцями та науковцями у зв'язку з залуче-

ністю штучного інтелекту до творення об'єктів.

Виклад основного матеріалу.

Правовідносини відносно права інтелектуальної власності, як і будь-які правовідносини мають свої складові елементи, а саме – об'єкта – те навколо чого складаються правовідносини, та суб'єкта – учасника правовідносин, що вчиняє дії відносно об'єкта правовідносин.

Відповідно до статті 418 Цивільного кодексу України *«право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності»*, права інтелектуальної власності становлять особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності, зміст яких є визначеним законодавством [1]. Суб'єктами ж права інтелектуальної власності є творець (творці) та інші особи, яким належать особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності відповідно до законодавства або договору [1]. Відповідно встановлюється, що суб'єктами права інтелектуальної власності є ті особи, що створили певний об'єкт права інтелектуальної власності, або яким належать права інтелектуальної власності відповідно до законодавства або договору.

Так, кажучи про суб'єктів правовідносин ми не можемо не приділити увагу властивостям суб'єкта необхідним для реалізації прав – правоздатність, дієздатність та деліктоздатність. Оскільки ці правові категорії в контексті того хто є суб'єктом права інтелектуальної власності як творця відносяться до фізичної особи, то пропонується звернутися до змісту цих властивостей – а саме, здатності мати права та обов'язки, усвідомлювати значення своїх дій та керування ними, та нести відповідальність за свої дії. Наявність у фізичної особи цих властивостей як у суб'єкта права є наслідком існування у людини комплексу тих базових характеристик як інтелект, мислення та інших. Так, Сільва Антоніо, Даля Перкумене та Сімона Врублевичюте цитуючи Готтфредсона Л.С. у своїй статті зазначають, що «сам термін «інтелект» охоплює сукупність психічних здібностей до яких належать мислення, плану-

вання, розв'язання проблем, абстрактне мислення, осягнення складних ідей, здатність до швидкого та досвідного навчання» [2, с. 163]. Відповідно до них ми робимо висновок та з достатнім рівнем переконаності припускаємо, що фізична особа, яка за своєю суттю має інтелект та мислить, може бути учасником правовідносин у тій чи іншій мірі. Так, виходячи з наведеного вище, для вирішення питання щодо здатності бути суб'єктом певних правовідносин, необхідно зрозуміти чим саме штучний інтелект у розумінні сучасних розповсюджених і широко використовуваних рішень, і чи є або володіють вони інтелектом як таким.

Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України №1556-Р від 2 грудня 2020 року, *«штучний інтелект - організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань»* [3]. У Європейському акті про штучний інтелект, який прийнятий Європейським союзом у 2024 році (EU AI Act 2024), зазначається, що *«система штучного інтелекту означає машинну систему, призначену для функціонування з різними рівнями автономності, яка може виявляти адаптивність після впровадження та яка, діючи відповідно до явно або неявно визначених цілей, здійснює інференцію (робить висновки) на основі отриманих вхідних даних для генерування результатів – таких як передбачення, зміст, рекомендації або рішення, – що можуть впливати на фізичні або віртуальні середовища»* [4].

Аналізуючи зазначені визначення ми можемо припускати, що вони складені відповідно до того функціоналу, який, як вбачається, мають чи повинні мати системи штучного інтелекту, які підлягають регулюванню, серед яких спільним та,

як нам вбачається, важливим є здатність щодо виконання завдань, досягнення поставлених цілей та надання відповідей і висновків на підставі вхідних даних.

Бисага Ю.М., Белов Д.М. та Забровський В.В. надають інше визначення штучного інтелекту за яким - *«це технологія, яка дозволяє комп'ютерним системам виконувати завдання, які зазвичай потребують людської інтелектуальної діяльності, такі як розпізнавання мови, розуміння текстів, аналіз даних та прийняття рішень»* [5, с. 300], та зазначають що *«...європейське законодавство визнає штучний інтелект як інструмент, який може створювати інтелектуальну власність»* [5, с. 301]. У цьому визначенні науковці концентруються також на здатності технології обробляти вхідні дані у різній формі, зокрема викладених природною мовою та робити певні висновки.

Таким чином, визначення акцентує на функціональних можливостях штучного інтелекту, але не на тому які процеси стоять за цією функціональністю. З огляду на зазначене необхідно розглянути яким чином штучний інтелект набуває здатності здійснювати функції.

Наразі, штучним інтелектом здебільшого називають великі мовні моделі (large language model) або генеративні моделі, якщо більш широко.

Великі мовні моделі, як визначають Юрчак І., Хіч А., Оксентюк В., це *«моделі машинного навчання, що використовують нейронні мережі та величезні сховища даних для вирішення завдань обробки та розуміння природної мови»* [6, с. 53] та є *«генеративними за своєю природою, (що) використовують самостійне навчання та адаптуються до різних завдань»* [6, с. 55].

Так, суть великих мовних моделей полягає у тому яким чином здійснюється навчання та яка архітектура застосовується для обробки даних. Як зазначають Клаудіо Новеллі, Федеріко Казоларі, Філіпп Гаккер, Джорджо Спедікато, Лучано Флоріді, великі мовні моделі та генеративні моделі загалом *«можливо відрізнити від більш традиційних моделей штучного інтелекту за низкою параметрів»* [7, с. 1] до яких відноситься – використання для навчання значних обсягів

даних, здебільшого текстових, *«продукування мовленнєвого контенту як вихідних результатів, на відміну від числових показників або міток, характерних для традиційних моделей регресії чи класифікації»* [7, с. 1], а також, наявність *«ширшого спектру призначення та більшою автономністю у виявленні закономірностей у великих масивах даних»* [7, с. 1]. Модель здійснює аналіз відповідно до закладених параметрів та кодує у вагові коефіцієнти відповідним чином елементи природної мови або інших даних, створюючи ряди та відповідні коефіцієнти, що залежно від використання, формують зв'язки, синонімічні чи близькі за сенсом, сферою застосування, частотою використання у різних контекстах та зв'язках з іншими. Результатом таких процесів є *«... «запам'ятовування» стандартних конструкцій великої кількості мов, ... сенсів слів та термінів, стилів текстів та правил логічних висновків»* [6, с. 55].

Визначальним у такому аналізі та синтезі вхідних даних при роботі є стає механізм «самоуваги», що залежно від змісту вхідних даних розпізнає сенс та значення й надає у відповідь ті слова та речення що є близькими за відповідними коефіцієнтами у аналогічних вхідних даних, на яких здійснювалося навчання. Говорячи про точність надання доречної відповіді ми маємо зважати, що усвідомлення як таке, моделлю відсутнє щодо змісту слів, а лише йдеться про вірогідності обрання близьких слів залежно від сенсу, який був проаналізований моделлю раніше, що не означає, що сенс був обов'язково коректно, з точки зору користувача, співставлений моделлю як і при аналізі первинних даних під час навчання, так і інших вхідних даних. Результатом чого також є те, що робота великих мовних моделей та генеративних моделей *«супроводжується потенційною непередбачуваністю вихідних даних, що породжує питання щодо правомірності та достовірності текстів, згенерованих такими моделями»* [7, с. 1].

Таким чином, можемо резюмувати, що *«великі мовні моделі ... отримують послідовність слів і намагаються передбачити, яке слово має з'явитися далі»* [8], і зазначений процес складно інтерпретувати як мислення у загальному його розумінні.

Окремим аспектом функціональних можливостей, та навчання штучного інтелекту та генеративних моделей є зокрема й машинне навчання, яке застосовується й для аналізу зображувальних даних, що аналогічно розпізнаються відповідно до наданих прикладів, та текстових описів, формуючи зв'язки між певним кодуванням та описом, що створюють близькі за змістом ряди даних та коефіцієнтів. Так, генеративна модель може на підставі наявних даних створювати певний новий об'єкт, що є складною комбінацією безлічі вхідних даних, що відібрані на підставі запиту та сформованих коефіцієнтів, і бути відмінним від будь-яких інших вхідних даних.

Так, повертаючись до властивостей суб'єкта правовідносин загалом, ми можемо зробити висновок про відсутність як такого усвідомлення створюваного штучним інтелектом об'єкту за своїм змістом.

Однак, звертаючи увагу на іншу частину властивостей суб'єкта, чи можемо ми припускати, що штучний інтелект має бути власником прав на певні об'єкти? Це питання виникає з тієї точки зору, що вже ж штучний інтелект є тим, що у певний спосіб створила об'єкт.

У такому випадку має розглядатися зміст та ціль такого володіння. Якщо це лише номінальне володіння, то чи несе воно сенс, без активної реалізації таких прав самостійно та здатності як такої реалізувати такі права усвідомлено та задля задоволення власних інтересів та, вірогідно, відсутність інтересів як таких, що можуть бути усвідомлені, якщо взагалі існуючими.

У той же час, *«в Японії було введено нове законодавство, за яким комп'ютерні програми можуть бути визнані авторами творів»* [2, с. 301], але й у цьому випадку права надаються саме власнику програми, а не комп'ютерній програмі (штучному інтелекту), тобто це рішення не є повною мірою втіленням штучного інтелекту як суб'єкта авторського права.

У зв'язку з тими описаними процесами, що лежать у суті роботи штучного інтелекту в розумінні великих мовних моделей та генеративних моделей, складно припустити, що за відсутності усвідомлення як і самого процесу творення, так і відсутності вольового акту до створення

та володіння певним об'єктом, штучний інтелект як суб'єкт здійснюватиме права інтелектуальної власності усвідомлено та активно, а також користуватиметься як немайновим так і майновим змістом такого володіння та власності.

Додатковим аспектом, який здається досить очевидним, є також й неможливість несення відповідальності за певні порушення, що можуть бути «вчинені» штучним інтелектом, з огляду на те, що у актуальному законодавстві та правовому розумінні відсутнє розуміння як саме застосовувати відповідальність до того, що не існує фізично й ймовірно не усвідомлює своїх дій. Ми можемо припустити, що відповідальність може застосовуватися до розробника/власника штучного інтелекту, однак застосування відповідальності є дискусійним питанням з огляду на базові принципи права, звісно за умови, що розробником вжито розумних та обґрунтованих заходів для попередження створення об'єктів, що будуть чи можуть явно порушувати права, або нести загрозу.

Відтак, описане вище є негативною відповіддю щодо відповідності штучного інтелекту, який розуміється нами на цьому етапі його розвитку, властивостям суб'єкта правовідносин та суб'єкта права інтелектуальної власності зокрема.

Висновки. Зі суті процесів, що складають штучний інтелект у розумінні великих мовних моделей та генеративних моделей, переконано може бути зроблено висновок, що штучний інтелект не володіє тими ключовими характеристиками, що є необхідними для визнання його суб'єктом права інтелектуальної власності. Оскільки важливою передумовою є усвідомлення дій і здатності реалізовувати права та обов'язки, то надання прав та визнання правового статусу не несе жодного змісту та доцільності, а також створює більше теоретичних та практичних проблем, ніж може розв'язати. Так само й те, що штучний інтелект створюючи певний об'єкт не має усвідомлення, інтересу та волі у творенні такого об'єкту під час використання штучного інтелекту користувачем, ставить під сумнів реальну можливість активно, ефективно здійснювати належні права щодо відповідного об'єкта.

Оскільки штучний інтелект загалом здатний створити новий об'єкт, хоч і за участі людини, то такий об'єкт, звісно, не має позбавлятися будь-якого правового захисту, але й питання належності прав за певним суб'єктом, будь то користувач чи розробник штучного інтелекту, має бути визначено більш збалансовано з огляду на інтереси користувачів і розробників штучного інтелекту, а також, їхньої реальної можливості здійснювати права щодо певних об'єктів, що може звужити можливості користувачів користуватися такими об'єктами без створення зайвих обмежень та без покладання відповідальності на розробників, за умови

дотримання належних заходів безпеки, зокрема.

Також вбачаємо, що є потреба у впорядкуванні користування об'єктами права інтелектуальної власності, значний доробок якому належить саме штучному інтелекту (великій мовній моделі/генеративній моделі) за достатнього сприяння людини, що фактично й відобразить фактичне використання штучного інтелекту, й забезпечить достатній рівень захисту такого об'єкта та інтересів користувача, який за використання штучного інтелекту набув у право інтелектуальної власності об'єкт, що є результатом його творчої та інтелектуальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.11.2025).

2. Antonio Silva, Dalia Perkumienė, Simona Vrublevičiūtė; Impact of artificial intelligence on patent law; *Humanities Studies*. 2023. Випуск №17 (94). С. 163–172 DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-17-94-17>.

3. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року №1556-Р. Кабінет Міністрів України. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8> (дата звернення: 26.11.2025).

4. REGULATION (EU) 2024/1689 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). Regulation of the European Parliament and of the Council. 2024. №2024/1689. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689> (дата звернення: 26.11.2025).

5. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Забровський В.В.; «Штучний інтелект та авторські і суміжні права». *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. Випуск №76: частина 2. С. 299–304. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.47>

6. Юрчак І., Хіч А., Оксентюк В. «Розуміння великих мовних моделей: майбутнє штучного інтелекту». *Computer design systems. theory and practice*; Vol. 6, No. 2, 2024. С. 51–60. DOI <https://doi.org/10.23939/cds2024.02.051>

7. Claudio Novelli, Federico Casolari, Philipp Hacker, Giorgio Spedicato, Luciano Floridi. Generative AI in EU law: Liability, privacy, intellectual property, and cybersecurity. *Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice* 55 (2024) 106066. 16 с. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2024.106066>

8. Mark Riedl. «A Very Gentle Introduction to Large Language Models without the Hype». *Medium*. April 14, 2023. URL: <https://mark-riedl.medium.com/a-very-gentle-introduction-to-large-language-models-without-the-hype-5f67941fa59e> (дата звернення: 26.11.2025).

Дата першого надходження статті до видання: 24.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)